

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Henrici Canisi[i] Noviomagi, Belgæ, Jn Academia
Ingolstadiensi SS. Canonum Profess. Ordinarii & Primarii,
Opera Quæ De Ivre Canonico Reliqvit**

Canisius, Heinrich

Coloniae Agrippinae, 1662

In Tit. XXIV. De Jurejvrando.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62169](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62169)

occidi, qui inde se repente proripuit, aut etiam à se ipso occisus fuisse.

Neque obstat exemplum Salomonis, in c. Adferre sup. hoc tit. nam tamen si ex hac conjectura, quod matris viscera commota fuerint, infantem matri suæ restituerit, non tamen ex eo sequitur, alteram mulierem puniri, propter crimen ablati & suppositi partus. De his latius vide Sarmientum *Select. Interpp. lib. 1, c. 1.*

3 Porro intellige hæc de præsumptione homi-

nis, id est iudicis; nam ex præsumptione juris certum est quem condemnari posse. Exemplum est in l. Si quis adulterii 34, C. Ad L. lul. de adul. in l. 3, De assessorib. in c. Litteris sup. eod. in c. De hoc 11, inf. De simonia & toto sit inf. De purgat. canon. quod is, qui laborat infamiâ vel verisimili delicti suspicionem, si se per iuramentum suum & aliorum purgare non potest, tamquam convictus de crimine punitur.

IN TIT. XXIV. DE JURE JURANDO.

SUMMARI A.

1. Iuramento lites seu controversiæ deciduntur.
2. Habet vim propria probationis.
3. Iurari & iuramentum quid sit.
4. Aliud est Assertorium, aliud Promissorium.
5. Item aliud Voluntarium, aliud Iudiciale, aliud Necessarium.
6. Forma præstandi iuramenti varia.
7. Iuramento simpliciter præstito, non iuxta formam juris vel consuetudinis, an stari debeat.

Post Titulos de testibus, de fide instrumentorum & de præsumptionibus, rectè subiicitur Tit. de iurejurando, qui & inter probationum species merito recensetur: imò, teste Cajo l. C. † maximum remedium expediendarum litem est iurejurandi religio, quâ vel ex pactione ipsorum litigatorum, vel ex auctoritate iudicis deciduntur controversiæ, l. 1, D. h. t. Ad eod. ut etiam à D. Paulo iuramentum controversiæ finis appellatur, ad Hebr. c. 6. Ex pactione litigatorum, puta, si inter partes convenerit, ut alterius iuramento res dirimatur: auctoritate iudicis, si ad petitionem partis iudex deferat alteri parti iuramentum, vel ipsemet suâ sponte offerat, propter defectum probationis. Id sit in iuramento, quod appellamus suppletorium, c. vlt. inf. h. tit. l. pen. D. De iurejur. & l. Admonendi 31. eod.

2 Non attinet hæc disputare, an iusjurandum sive iuramentum sit propriè probatio, sed videatur Dec. sup. in Rubr. De probat. num. 58, cum seqq. Nobis satis est, iuramentum habere vim propria probationis quæ fit per testes, aut per instrumenta: ut enim per testes vel instrumentum res verè probatur, l. in excrucendis 15. De fide instr. ita & per iuramentum præstitum ex delatione alterius partis, sive à iudice. Uode iusjurandum sive iuramentum ex juris vocabulo constat, quasi juris vicem obtineat, siquidem quod iuratur, pro lege

habetur, ac veluti jus ipsum sanctè servandum. Ut hinc quoque iusjurandum delatum à parte parti vim transactionis, rei iudicatæ, atque ad eod. solutionis habere dicatur, l. 2, & l. Iusjurandum 27 D. h. tit. Quare post præstitum iuramentum non queritur amplius de re controversa, sed tantummodò, an iuratum sit, § item si quis postulante Inst. De act. & l. 1, C. De rebus cred. atque hoc, quando res controversa per iuramentum dirimitur ex delatione vel consensu alterius partis litigantium. Interim & hoc Tit. generaliter agitur de effectu iuramenti, quatenus illud obliget, vel non obliget, quatenus licitum vel illicitum sit, non tantum ut est probationis species, sicut in progressu videbitur. Quare huius Tit. tractatus magno usui futurus est, eoque magis, quod is propriè pertinet ad sacros Canones, quorum proprium est statuere & iudicare de vi & natura iuramenti, tamquam rei spiritualis & Ecclesiasticæ, c. Venerabilem 34, circa fin. sup. De elec. tamen executio iuramenti, ubi de eo nullum dubium incidit, mixti fori sit, hoc est, tam pertineat ad iudicem sæcularem, quàm Ecclesiasticum, c. 2, hoc tit. lib. 6, & c. vlt. De foro compet. eod. lib. Sed antequam textum nostrum aggrediamur, prius dispiciamus, quid sit iuramentum, quæ eius species, & quâ formâ præstandum, ut sic integer constet hic tractatus.

Quod igitur ad definitionem iuramenti attinet, ea variè traditur à vlt. Gloss. iuris Canonici in summa xxii. q. 1. Jurare est, inquit, aliquid Deo teste dicere. Did. Covar. in c. Quamvis in prima p. Relect. De pactis in 6. iuramentum his verbis describit, quod sit invocatio divini nominis in testimonium. At Navarr. in Manuali c. 12, num. 1, plenius & explicatius hoc modo, quod scilicet iurare idem sit, quod affirmare vel negare aliquid, adducendo expressè vel tacite Deum in testem, tamquam infallibilem veritatem. Vbi per

vocu-

voculam, *expressè*, intelligit, ubi Deus *expresse* nomine advocatur, uti in hoc exemplo, Deus mihi testis est: per voculam, *tacitè*, ubi quis jurat per Evangelia, per Sanctos, per cœlum, per salutem suam, vel per aliam creaturam, referendo se ad ipsum creatorem, l. *Qui per salutem* 4, D. *hoc tit. can. Honestum*, & *can. Decrevit* xxii. q. 5, & c. *Etsi Christus* 26, *inf. h. tit.* & latius explicat Navar. d. c. 12 num. 5. Contractus tamen si quis velit juramentum describere, non malè fecerit, si cum Cicer. *lib. 3. Offic. dicat* iusjurandum esse affirmationem religiosam; si videlicet sub affirmatione etiam negationem intelligamus, non quidem propriè, sed indirectè. Etenim qui negat, indirectè quoque affirmat ita esse quod negat.

4 Species juramenti Interpp. nostri doctrinæ causâ duas constituunt. Aut enim est juramentum Assertorium, aut Promissorium. Assertorium illud dicitur, quo juratè aliquid asseritur ita esse, vel non esse: idque de re præsentis vel præteritis interponitur, quale est juramentum testis, vel quod in defectum probationis præstatur à parte parti; puta ex parte actoris, quod reus sententiam sibi debeat; ex parte rei conventi, quod nihil ipse debeat, cum similibus; ut *passim toto tit. D. & C. De iurejurando*. Atque hoc juramentum, quatenus ad litem dirimendam interpositum est, dicitur alio nomine decisorium litis.

Promissorium juramentum est, quod contractui sive alteri conventioni vel actui adiicitur confirmandi ejus causa, quale est de administrando sive exequendo fideliter officium suum, de implendo id, quod in contractum vel aliam conventionem venit: cuiusmodi est juramentum, quo filii juratè renuntiant successioni parentum, c. *Quamvis de pact. in 6*. Item quo jurat minor 25. annis, se non petiturum restitutionem in integrum adversus contractum suum, l. 1, & *Auib. Sacramenta puberum C. Si adversus vendis*. Item juramentum fidelitatis, quod vasallus præstat domino suo, *tit. 5, cum duob. seqq. Qualiter jurare deb. vasallus in usib. Feud.* Item Romanorum Rex S. Pontifici, *Clem. vn h. tit.* & generaliter quodvis aliud juramentum simile, quod & quandoque confirmatorium juramentum dicitur, ubi scilicet actus ipso jure nullus, vel oppositâ exceptione rescindendus, juramenti accessione confirmatur, c. *Cum contingat* 27, *inf. h. tit. & ibid. latius*.

Est & altera divisio juramenti, quod aliud fit Voluntarium, aliud Judiciale, aliud Necessariū, ut habet inscriptio *D. h. s.* Voluntarium est, quod

à parte parti defertur extra iudicium. Judiciale, quod in iudicio defertur, approbante iudice, Necessarium, quod ipse iudex parti defert, in supplementum probationis, de quibus fusiùs in c. *fin. inf. h. tit.* Verùm hæc divisio juramenti magis à loco sumitur, in quo præstatur, non autem diversas species juramenti constituit.

Quoad formam juramenti præstandi, ea varia fuit apud veteres Romanos, aliasque nationes, de qua vide quæ tradit Per. Greg. Tholosanus in *Syntag. juris lib. 50, c. 8*, Hodie vero apud Christianos nulla certa forma præscripta est, cum sufficiat Deum expressè vel tacitè in testem advocasse, uti constat ex definitionibus superius allatis, & probat Covarr. in c. *Quamvis in 1, p. Relect. §. 1, in pr. De pactis lib. 6*, Nam & D. Paulus nullam certam formam observavit in iurando: quandoque enim per hæc verba juravit, *Testis mihi est Deus, ad Rom. 1*, quandoque per ista, *Quotidie morior, per vestram gloriam, fratres, quam habeo in Christo*, 1. *Corinth. 15*, sicut hæc verba de juramento interpretatur Augustin. apud Gratian. in *can. Ut noveritis* xxii. q. 1. Adeò ut neque necessarium sit verbum *Iuro*, sed sufficiat quibuscumque verbis Deum in testem vocare. Nisi quibus casibus à jure cautum est, ut certâ solemnitate juramentum præstetur, veluti per Evangelia, vel per corporale juramentum, ut in administratoribus provinciarum, *No. vel. Ut iusjurandum quod præstatur ab his &c. alias est Novel 8. Ut iudices sive quoquo suffragio fiant circa fin.* Item in Episcopis, c. 4, *inf. h. tit.* & in vasallis, c. *unico De nova forma fidelit. 2, Feud. 7.* & si qui sunt alii casus, qui præscriptam à jure formam jurandi habent. Quibus adde, in juramento voluntario eo modo jurandum esse, quo juramentum delatum est ab adversario, alioqui nihil prodesse juranti, per text. in l. 3, §. *ult. cum 2, seqq. D. h. tit.* Quin & Panorm. in c. *Etsi Christus num. 10 inf. eod. ex sententia Hostiensis*, putat omne juramentum, quod defertur à Iudice vel à partibus, præstari oportere tacitè Evangelicis: sed id nullo jure probatur, nisi casibus exceptis à jure, vel ubi id consuetudine receptum est.

Verùm statuamus juramentum juxta formam juris, vel consuetudinis, solemniter præstitum non esse, sed simpliciter, an idcirco juramento simpliciter standum erit? Negat Covarr. in d. c. *Quamvis p. 1, §. 1, num. 12, vers. Est igitur observandum*, adducens pro se communem Dd. sententiã, & facit pro eodem juris regula, Quæ contra Jus fiunt, debent utique pro infectis haberi, c. *Quæ contra*

contra De R. I. in 6, & l. Non dubium C. De legib. At
contra nobis videtur, per textum in can. Si aliqua
xxii. q. 1. licet ut maior religio iuranti incatia-

ur, iuramentum reperi debeat solemniter, ut iura
iuris præscripto satisfiat.

In Cap. Primum,

SUMMARI A.

1. Iuramentum remitti potest ab eo, in cuius favorem præstitum est.
2. Veluti à creditore debitori, cum eo paciscendo, vel alia; relaxando debitum.
3. Prorogato termino solutionis an & iuramentum censetur prorogatum.
4. Iuramentum an ab alio remitti possit?
5. Effectus huius remissionis sive dispensationis.
6. Remissione sive dispensatione cur sit opus.
7. Episcopus à iuramento an absolvi possit.

EX hac Decretali eleganter deducitur, quòd iuramentum in alterius commodum vel favorem præstitum, possit ab eodem remitti. Cum enim hoc c. creditores cogantur per distributionem Ecclesiasticam, quæ est hoc casu excommunicatio, remittere iuramenta debitoribus suis, de solvendis usuris, rectè iafertur, iuramentum remitti posse à creditoribus, in quorum commodum iuratum est. Atque hanc sententiam ex hoc textu colligunt Imola, Panormitan. & Felin. hic, Covarr. in c. Quamvis in 1. parte Relicti §. 3. in princ. De pact. lib. 6. Idem tradit D. Thomas. 2. 2. q. 89, art. 9, ad 2. & ibid. Caiet. Navarr. in Manuali c. 22, num. 25. ubi & hanc rationem reddit, quòd iuramentum Deus eo modo recipiat, quo in favorem partis præstitum est, ergò ab eadem parte remitti potest. Etenim cuilibet permissum est favori suo renuntiare, l. Quod favore 6, C. De legib. l. penult. C. De pactis. Eandem rationem tradit Felin. hic num. 2.

Itaque cum hæc sententia generalis sit, statuamus, me iurato promississe Titio creditori meo soluturum proximis Cal. Aprilis, potuit mihi Titius hoc iuramentum remittere, paciscendo mecum, ne debitum petat, aut illud acceptum ferendo, vel aliter relaxando debitum, etiam nullà factà mentione remissionis iuramenti, cum ea tacitè facta intelligatur. Sufficit enim eum remississe debitum, cuius solvendi causà adiectum fuit iuramentum tamquam accessorium, c. Accessorium De R. I. in 6. Licet alioqui iuramentum per se obligationem inducat inter Deum & iurantem, c.

Debitores 6, inf. eod. & ibi fustius dicam. Idem videmus in illis, qui publico muneri præsumt, qui si officio suo destituantur, tacitè censetur ipsis remissum esse iuramentum suum. Quòd pertinet & sponsalia, quæ inter duos interposito iuramento contracta sunt, si postea utriusque consensu dissolvantur, remitti censetur & ipsum iuramentum, ex ratione c. 2, inf. De sponsalib. & facit text. in c. 2, sup. De renuntiat.

Sed disputationis est in prorogatione termini solutionis, ut si v. g. iuratus promiserim me soluturum Cal. proximis, & postea consensu creditoris ad mensem Augustum terminus solutionis prorogatus sit, valet quidem prorogatio, citra metum periurii, secundum ea, quæ iam dicta sunt: sed quæstio est, an hoc casu censetur quoque unà prorogatum iuramentum, hoc est, an sicut prior solutio sub iuramento concepta est, ita & posterior intelligi debeat? Sunt enim qui existimant, iuramentum hoc unà non prorogari, sed extingui, ducti his rationibus: quarum prima est, quòd iuramentum extendi non debeat, sed potius restringi intra terminos suos, c. Cum Clerici 19 inf. De verb. sig.

Secunda desumpta est à fideiussore: is enim si fideiussorit pro alio ad certum tempus, puta ad festum Paschatis proximum, & contingat principalem debitorem impetrare dilationem usque ad festum Pentecostes, non ideo censetur & obligatio fideiussoria prorogari, l. fin. D. De pactis.

Tertia ratio sumitur ex c. pen. inf. h. tit. ubi aperte deciditur, eum, qui promissit sub iuramento aliàs à se præstito, se servaturum statutum postea conditum, non teneri ad observationem huiusmodi statuti vigore iuramenti, licet aliàs ex ipsa promissione teneatur. Unde effici videtur, prorogationem solutionis factam non intelligi, unà cum iuramento. Atque huius sententiæ post Bald. & Card. est Decius, in c. Prætere requisitum num. 9, cum seqq. inf. De appellat.

Contrariam verò sententiam tuetur Felin. hic num. 34, item Covarr. in d. c. Quamvis p. 1. Relicti in pr. §. 12. scilicet, quòd dilatio termini solutionis cum eodem iuramento censetur proroga-

R

ta. Et

ta. Et pro cis urget hæc ratio, quòd prorogatio intelligatur fieri cum omnibus suis qualitatibus, per text. in l. Legem 16, C. Locati, in l. Sed est manente 5, D. De precario & in l. Cum stipulatus 11, D. De verb. oblig. Nam & absurdum videretur, ut prorogatio exemptione creditoris concessa debitori, obesse creditori debeat, contra id, quod dici solet, nemini officium suum debere esse damnosum, ex c. 2 circa pr. inf. De fideiuss. & ex l. Si servus communis 63, § quod vero vers. idque evidentiùs D. De furtis

Nihilominus prior sententia verior est, quæ & rectè probatur ex d. 2. penult. Nec dici potest, prorogationem temporis solutionis priorè juramento contineri, eum de eo tempore iuramenti præstiti non fuerit cogitatum. Neque in ipsa prorogatione juramentum repetitum videri debet, cum ad essentiam juramenti requiratur, ut Deus expressè vel tacite in testem advocetur, ut sup. ad Rubr. exposuimus, quod in hac prorogatione factum non est.

Non obstant rationes pro contraria sententia allatæ. Nam quod dictum est, prorogationem fieri cum omnibus suis qualitatibus, fallit, ubi diversa ratio subest in ipsis qualitatibus; ut in juramento, in quo illud singulare est, quod non porrigatur neque extendatur ad casum non comprehensum in juramento, & de quo antè cogitatum non fuit, c. Veniens 16, inf. eod. Ad illud, quòd nemini officium suum damnosum esse debeat, Resp. id eo sensu accipiendum esse, nisi in præstando officio aliquid neglectum sit, quod justè ipsi imputari potest, l. In re mandata 21, C. Mandati. Imputet enim sibi creditor, quòd in prorogatione solutionis non reperierit juramentum: nam vigilantibus, ut dici solet, non dormientibus jura subveniunt, ex l. Pupillus 24, in fine D. Qua in fraudem credit. & ex l. Non enim negligentibus 6 in pr. D. Ex quibus causis majores &c. Itaque certi iuris est, iuramentum ab eo remitti posse, in cuius commodum & favorem præstitum est, per h. text.

Sed ane ab alio quoque remitti possit, questio est, putà à S. Pont. vel Episcopo, vel Principe seculari. Et quidem de assertorio juramento dubium non est, quin semel præstitum remitti non possit, quippe illud de re præsentis vel præterita interponitur, & consequenter falsitatem vel veritatem continet. Si falsitatem, remissio nullius effectus esset, utpote perjurio jam antè admissio in dicendo falsitatem; quæ enim facta sunt infecta fieri nequeunt, l. In bello 12, § facti D. De captivis & postlim. revers. Sin veritatem, malè ageret

S. Pont. aut quisquam alius, si veritatem semel proditam dispensatione suâ subverteret.

Igitur de promissorio juramento disputatio est, quo scilicet quis promittit, se quid facturum vel daturum, vel non: & in eo remissionem sive dispensationem fieri posse per summum Pont. & Imp. probat textus in c. Si verò 8, inf. h. t. & in l. fin. D. Ad municipalem.

Cui tamen adversatur hæc ratio, quòd ea, quæ divini juris sunt, remissionem sive dispensationem non admittant, eo quòd inferior non possit tollere legem superioris, c. Cum inferior sup. De majorit. & obed. & can. Inferior Dist. 21, c. 2, De elect. in Clem. at divini juris est obligatio juramenti, c. Debitores 6, inf. eod. iuxta illud Matth. 5, Reatus autem Domino juramenta tua. Verùm Resp. Hanc remissionem sive dispensationem non eò tendere, ut quis licitè contra juramentum suum veniat, quod esset viam perjurii aperire, l. 1, C. Si adversus vendit. sed ut quod juramento contineri videbatur, amplius non contineatur, quasi non existens materia debita ipsius juramenti. Potest enim fieri, ut id, quod simpliciter honestum vel utile est, generaliter juramento secundum verba comprehendatur; at secundum aliquam particularem causam possit esse inhonestum vel inutile. Atque ideo superior, cuius hac de re cognitio est in tali particulari causa, ob maiorem utilitatem sive honestatem, iuramenti gratiam facere potest. Nec enim Deus censetur iuramentum recipere, ut sit maioris commodi aut honestatis impedimentum, arg. c. Licet 8, inf. De regularib. Ita ex sententia D. Thomæ 2. 2. q. 89, art. 9, ad 1.

Sed obiicies, Currigitur dispensatione vel remissione opus est? Ideo, quòd is, qui iuramenti onus sibi iniicit, propriâ auctoritate tamquam iudex in sua causa se ipsum absolvere non potest, l. unica C. Ne quis in sua causa jud. ac proinde cognitione & dispensatione S. Pont. opus est. Ex quo sequitur, quòd, si S. Pont. sine iusta causa in iuramento dispense, dispensatio nullius sit momenti quoad Deum, qui hac ratione non fallitur: secus verò quoad poenas à iure impostas contra periueros, quæ per dispensationem etiam iniustam tacite sublata intelliguntur, arg. § fin. Instit. De adopt. de quo latius Covar. in c. Quamvis p. 1, § 3, De pact. in 6. & Dominic. Soto. De just. & iure lib. 2, q. 1, art. 9.

De Episcopo questum est, an is absolvere possit à juramento? Et hoc putat D. Thom. d. art. 9. ad 3. quando scilicet dubium est, utrum sit licitum vel illi.

illicitum iuramentum, utile vel nocivum; quod & sentiunt Dd. omnes hic, teste Felino nam. 15. Sed id potius, credo, per interpretationem, sive

declarationem fieri ipsius Episcopi. Quoad Principem secularem, an is dispensare possit, dicam, favente Deo, ad e. Venientes 19, inf eod.

In Cap. Pervenit 3.

SUMMARI A.

1. Propositum aut promissum in melius commutans quomodo non dicatur illud infringere.
2. Creditori invito aliud pro alio solvi non potest.
3. Frangenti fidem fides frangatur eidem.
4. Iuramentum aut fides data sub modo seu conditione non obligat, nisi modus servetur.
5. Intellectus l. Incivile 12. C. De rei vindic.
6. Pacem violanti quatenus servanda pax.

HÆc Decretalis est Gregorii III ad Regem Francorum, & duo continet: unum, quod is, qui propositum vel promissum suum in melius commutat, non dicatur illud infringere. Alterum, quod non teneatur quis iuramentum ex parte sua servare, ubi adversarius idem servare recusat.

1. Prius valde obscurum est, quomodo is, qui propositum aut promissum in melius commutat non dicatur illud infringere. De proposito quidem admisserim, quod quis commutando illud in melius non peccet: veluti in eo, qui vovit peregrinationem ad Sancta loca, si infirmitate vel alia rationabili causa occurrente, ingrediatur Religionem monasticam, quod ipsi permissum est, per text. in c. Scriptura 4, inf. De voto. At de promisso controversum est, quomodo illud commutari possit in melius, siquidem † invito creditori aliud pro alio solvi non potest, sic iust. Quib. mod. tollitur oblig. in pr. c. l. 2, § 1, in fine D. Si certum pat. Ne autem hic obex submoveatur, subaudiendum est hic, consentiente adversario, cui si quo modo satisfactum sit, liberatur debitor ab obligatione, d. loco inf. Quib. mod. toll. obl. Potest & hoc loco promissio facta intelligi Deo, ut & ea in melius commutando non infringi dicatur; sed tunc cognitione & consensu Episcopi opus est, juxta c. 1, inf. De voto.

Verum ad alterum transeamus, quod maioris momenti est. Hinc passim deducunt Dd. nostri hanc regulam, † Frangenti fidem fides frangatur eidem. Cui consonat & iuris reg. Frustra sibi

fidem quis postulat ab eo servari, cum fidem à se præstitam servare recusat, e. Frustra 7, De R. Jur. 6. Et text. in l. Cùm proponas 11, C. De pacis.

Per conditionem in hoc textu intellige modum sive causam, cuius respectu iuratum est, vel fides interposita. Exemplum sit in eo, qui iuravit alicui servire ad certum tempus, constituta sibi mercede in singulos menses, ut si cessatum fuerit in solvenda mercede, iurans desistere possit à serviendo absque pœna periurii. Hostiensis hic; illud generaliter subiiciens, quod, si duo invicem aliquid iuraverint, & unus iuramentum non servet, nec alter ipsum servare teneatur. Idem observatur & in similibus contractibus utrimque obligatoriis: veluti si in locatione domus conventum sit, ne intra certos annos conductor expellatur, nihilominus is rectè expellitur ante tempus, si non solvat mercedem locationis; cum tacite hæc conditio insit, dummodò solvat mercedem locationis, l. Quare 54, §. inter locatorem D. Locati. Idem videmus & in societate, ut si ea contracta sit ad certum tempus, socius verò iniuriosus aut damnosus, licet non finito tempore à societate discedatur, l. Si convenerit 14, D. Pro socio; & sic in aliis. Qui enim non facit quod sibi incumbit ex parte sua, indignus est, ut alterius officium experiatur, arg. l. Si non fuerit 38, D. De iurejur.

Non obstat textus in l. Incivile 12. C. De rei vindic. quo loco venditor, pretio non soluto ab emptore, agere non potest, ut res vendita & tradita sibi restituatur, sed agit ad pretium; quia Resp. id ideo fieri, quod venditor fidem emptoris secutus per traditionem abdicaverit à se dominium rei, & in emptorem transtulerit, §. vendite Inst. De rer. divis. Unde superest tantummodò, ut venditor ad pretium agat, d. l. Incivile.

Nec quoque movet textus in can. Inter verba in fine 21. q. 3, quo loco pacem violanti nihilominus pax servanda est; quia id ex abundantia fit, non necessario, ut rectè tradit Felin. hic num. 5. Et quamvis Dd. distinguant inter treugas, id est inducias, quæ ad certum tempus fiunt, & pacem, quæ

perpetuū iniuri solet inter duces belli; quōd scilicet induciā, si ab una parte violentur, nihilominus ab altera parte servandā sint, donec durat tempus induciarum, in pace verō non cogatur pars altera, ut videre est apud eundem Felium, *d. loco* & Panorm. in apostilla hīc, id est marginali annot. rectius tamen hanc distinctionem reicit Imola

hīc per h. text. & in d. l. Cum proponas C. De pact. Nec enim prædicta distinctio iure probatur, nisi forte ex consuetudine, quā solet una pars partem alteram violentem inducias admonere, ut illatum damnum restituat, aut aliter sibi satisfiat, fortasse enim inficio superiore damnum factum est, utis extra noxam sit.

In Cap. Debitores 6.

SUMMARIUM.

1. Ad usuras solvendas à se promissas quis conveniri non potest.
2. Nisi promissioni adiectum sit iuramentum.
3. 7. Iuramentum adiectum contractui à iure improbatum non valet iure civili.
4. Rei turpis obligatio etiam iurata est nulla.
5. 11. Inter simplicem loquelam & iuramentum an & quid intersit.
6. 14. Dolo facit, qui petit, quod redditurus est.
8. Iuramentum iure Canonico propriam & distinctam naturam obligandi inducit.
9. Qua contra ius sunt qualiter pro infectis habeantur.
10. Obligatio usurarum an sit turpis.
12. Pœna Clerici & laici perjuri.
13. Testi injurato non creditur.
15. Quid si iuraverit quis se solvas usuras non repetituram?

ET si quis ad solvendas usuras à se promissas, sive in pacem deductas, conveniri non possit, propterea quōd usuræ repugnant iuri divino & Canonico, tam etiam iuri civili, (iuri quidem divino, propter verba Christi, *Luca c. 6, Mutuum date, nihil inde sperantes, & toto tit. inf. De usuris.* De iure verō civili habemus Constitutiones Maximiliani I. & Caroli V. Imp. sub tit. *De usurariis contractibus.*) & sic subsequenter, amplius usura non debeantur, cum quæ contra ius sunt, nulla sint, sive pro infectis habeantur, *c. Qua contra ius c. 4, De R. l. in 6, & l. Non dubium §. C. De legib.* Usque ad eod, ut ne quidem in favorem piæ causæ fornerari liceat, *c. 4. inf. De usuris* † Ubi tamen promissioni, vel alteri conventioni usurarum adiectum est iuramentum, tenetur debitor ad usurarium præstationem, licet solvas repetere possit per conditionem indebiti, *per h. text. nostr.* his verbis: Debitores ad solvendas usuras, in quibus se obligaverant, cogi non debent: si verō de usurarum solutione iuraverint, cogendi sunt domi-

no reddere iuramentum. Sed postquam usuræ solutæ fuerint, creditores ad eandem restitutionem sunt Ecclesiasticâ severitate, si necesse fuerit, compellendi. Ita Alexander S. Pont.

Cui non pauca adversari videntur. Primum est, propter textum in *d. l. Non dubium*, quo aperte dicitur, contractum improbatum à iure, non valere iuramentum ei adiectum; tamquam sublato principali tollatur & accessorium, *c. Accessorium De R. l. in 6, & l. Cum principalis 178. D. eod.*

Alterum est, quōd rei turpis obligatio nullius sit momenti, etiam iurata, *c. Non est obligatorium §. 8 d. tit. in 6, & Authent. Quod eis, C. De nuptiis.* Iuramentum autem non debet esse vinculum iniquitatis, *c. Quanta 18, inf. h. t.*

Tertio ob stare videtur textus in *can. Iuramentum §. 1. ubi dicitur*, nullam esse differentiam inter simplicem loquelam & iuramentum. Sicut igitur ratione iuramenti cogitur debitor ad solvendas usuras, *per hunc text.* ita etiam ubi simpliciter eas promisit, vel in conventionem deduxit.

Quarto movet difficultatem alia iuris reg. 6. Dolo facit, qui petit, quod restituere oportet eundem, *c. Dolo facit §. 9, De R. l. in 6, & l. 173, §. fm. D. eod.* Hæc argumenta non minimam molestiam adferunt huic nostro Cap. quæ idcirco à nobis breviter diluenda sunt.

Igitur quod ad primum argumentum attinet, 7. sunt, qui textum in *d. l. Non dubium*, exaudient dum putant de contractu sive obligatione rei turpis ex parte promittentis, ut scilicet hic ad turpe se obligare non possit, etiam adhibito iuramento. Quod certè in se verissimum est, *d. c. Non est obligatorium §. 8, De R. l. in 6, d. c. Quanto & d. Auth. Quod eis*, quia turpia impossibilibus æquiparantur, *l. Filius 15, D. De conditionib. institut.* Verùm cum hæc interpretatio non conveniat textui in *d. l. Non dubium*, quōd is

gene

generaliter loquatur de quovis contractu, vel alio actu à jure damnato sive prohibito, ut, sicut is non valet, non valeat quoque stipulatio sive juramentum ei adjectum; tamquam improbatum principali, improbetur quoque & ejus accessorium, d. c. *Accessorium*: aliter res dirimenda est.

Unde quod dicitur in d. l. *Non dubium in fine*, nec sacramentum admitti, id est, juramentum adjectum, id quidem verum est, inspecto jure civili, quod juramentum per se non considerat, ut propriam & separatam obligationem inducit, sed ut est accessorium ejus, contrahitur. Non mirum igitur, si res, quæ est principalis, cui adjectum, non valeat, neque juramentum consistere, tamquam ejus accessorium, d. c. *Accessorium* & d. l. *Cum principalis De R. l.*

8 At verò jus Canonicum considerat juramentum, ut ex eo distincta obligatio nascitur inter Deum & jurantem, per textum nostrum in verbis, *cogendi sunt Domino reddere juramentum*. Et sic licet juramentum adjectum, confirmandæ rei gratiâ, propriam tamen naturam habet, & se obligandi, propter quam obligationem standum est juramento; dum tamen ex parte promittentis turpe non sit, hoc est, turpitudinem sive peccatum in se non contineat: ut in specie textus nostri, quo jubetur impleri juramentum de solvendis usuris, eò quod promissio & solutio usurarum ex parte solventis non sit turpis, cum id sine peccato faciat, ut docet eleganter D. Thom. 2. 2. *quæst. 78. art. 1. & 4.*

9 Et licet aliâs, quæ contra jus sunt pro infectis habeantur, d. c. *Sua contra jus*, id tamen non aliter fit, quam juris interpretatione, quoad effectum ejus, qui nullus oritur ex actu de jure prohibito. Negari tamen non potest, quin vera actus celebratus sit, cui idcirco statuitur, propter juramentum adjectum. Unde juramento per solutionem impleto, reditur ad ipsam nudam promissionem & solutionem usurarum, quæ cum contra jus facta fuerit, generat conditionem indebiti, tamquam usuræ indebitæ promissæ & solutæ sint.

10 Ex quibus facilis quoque responsio est ad secundum argumentum: nam etiam si turpis sit obligatio usurarum ex parte creditoris, non tamen ex parte debitoris, ut antè dictum est ex D. Thom. ac proinde ex hujus parte sustinetur juramentum, propter regulam generalem, quâ jubemur servare juramentum, ubi non tendit in præjudicium alterius, nec observatum vergit in dispendium salutis æternæ, c. *Cum contingat 28. in*

fine & ibi dicam latius inf. h. tit. & c. 2. De pact. in 6.

Ad tertium, verum quidem est, inter simplicem loquelam & juramentum nullam esse differentiam, quandoquidem, ut dicitur in d. *can. Juramenti*, sicut in iuramento nullam convenit esse perfidiam, ita quoque in verbis nostris nullum debet esse mendacium. Verum id obtinet in iuramento assertorio, quando de re præfenti vel præterita aliquid asseritur. Quo casu nihil interest, iuratus an iniuratus quis asserat, idque quoad Deum, ut disertè loquitur idem textus: secus quoad forum exterius, quo inter se magna differentia est ratione pœnæ. Nam Clericus propter periculum deponitur ab ordine Ecclesiastico, cap. *Cum non ab homine 10 sup. De judic.* Laicus verò fustibus subicitur, l. *Seduo 13. §. fin. D. De jurejur. sicut latius notant Dd. ad l. 2. C. De reb. creditis.* Item requiritur in teste, ut iuratus testimonium dicat, alioqui ei non creditur, c. *Nuper 51 sup. De testib. & l. Jurisjurandi 8. Cod. eod. tit.* Item in eodem foro exteriori quandoque exigitur necessariò juramentum ad supplendam probationem, c. *fin. & ibi latius inf. h. tit.* ita ut quoad Deum & forum exterius magnum sit discrimen inter loquelam simplicem & juramentum. Deinde textus noster exaudiendus est de juramento promissorio, quod videlicet de re futura interponitur, confirmandæ eius causæ; in quo juramentum à simplici loquela aperte distinguitur tum hic, tum similibus casibus, sicut fultius videbimus in d. c. *Cum contingat.*

Ad quartum argumentum de iuris regula, Dolo facit, & c. hæc regula fallit in usuris, quæ per iuramentum promissæ sunt, eo quod ex iuramento propria nascatur obligatio, quæ prius per solutionem usurarum dissolvenda est, licet postea solutæ usuræ repetantur, ut antè diximus.

Cæterum quæstionis est, quid iuris sit, ubi non tantum debitor iuravit solvere usuras, verum etiam solutas usuras se non repetiturum. Resp. Hac specie eum repetere usuras non posse, obstante iuramento, propter supradictam iuris regulam de iuramento servando; sed necesse est, ut ad superiorem recurrat pro absolutione iuramenti, vel ad ipsum Judicem Ecclesiasticum, ut per censuram cogat creditorem ad remittendum debitori iuramentum, iuxta decisionem, c. 1. *sup. eod.* vel etiam poterit Judex ex officio suo compellere creditorem ad restitutionem usurarum, ne ex dolo & fraude sua commodum reportet, ut est textus in c. *Tua 13. inf. De usuris*, quamvis & per de-

nuntiationem Evangelicam id fieri possit, c. *Quemadmodum* 25. in fine inf. h. tit. Exstat verò hæc deauntiatio Evangelica apud Matth. c. 18. & in

can. *Si peccaverit* II. quæst. 1. Vide latius Did. Covarr. in c. *Quamvis* p. 2. §. 3. num. 2. & 3. Depact. in 6. Sed nos ad ulteriora progrediamur.

SUMMARI.

1. Facti species.
2. Possessionum nomine quid veniat.
3. Reatus quid.
4. Fructus pignoris creditor tenetur imputare in sortem.
5. Fructus non intelliguntur nisi deductis expensis.
6. Pactum antichresios, sive ut fructus pignoris cedant creatori, an valeat?
7. Remedium evitanda antichresios.
8. Qui facit in fraudem legis equiparatur ei, qui facit contra legem.

Hoc Caput elegans & explicatione dignissimum est, cujus hæc est facti species. Philippus quidam pecuniam mutuum dederat Mævio & Sempronio, receptis ab iis in pignus certis possessionibus & redditibus, adjecto juramento, quòd, donec ab eis pecunia redderetur, nullum gravamen inferrent ipsi Philippo ratione pignorum. Accidit autem, ut antequam Philippus ex fructibus possessionum & reddituum sortem suam, id est, pecuniam mutuo datam, recepisset, convenerint eum Mævius & Sempronius debitores coram Archiepiscopo Rothomagensi, petentes sibi restitui possessiones & redditus pignori obligatos. Philippus cum abnueret fuit excommunicatus ab eodem Episcopo & ejus Suffraganeis. Qua de causa aditus S. Pont. mandat eidem Archiepiscopo & ejus Suffraganeis, ut recepta prius sufficienti cautione à Philippo, quòd eorum velit stare mandato, absolvant eundem ab excommunicatione, deinde per Ecclesiasticam censuram, id est, excommunicationem, cogant Mævium & Sempronium, ut, si fortè Philippo pignora subtraxerint, scilicet intervertendo ipsi possessionem, contra juramentum, eidem pignora restituant, nec in posterum eorum nomine molestiam moveant, donec mutuum persolverint. Reliqua omitto, brevitate causâ, quæ in progressu facillè intelligentur.

² Ubi primò observa, Possessionum nomine venire agros, vel alia prædia; licet aliàs possessio distinguatur ab ipso dominio, cum nihil cum eo commune habeat, l. *Naturaliter* 12. §. 1. D. De acquir. vel amitt. possess. c. 5. sup. De causa poss. & propriet. Vc-

In Cap. Ad nostram 7.

rùm hic possessio unâ cum ipsa re, id est, proprietate, accipitur, ut in c. 2. sup. De consuet. in l. Interdum 78. D. De verb. sig. & l. Titia 79. §. Lucius D. De leg. 2.

Reditus sunt pensiones annuæ vel menstruæ, quos alio nomine Censuræ appellamus, ut in Constitut. Martini & Calixti Pontif. De emp. & vend. in Excirvag. communib. Item sunt fructus, qui ex agro proveniunt, d. §. Lucius. Ideo dicti redditus, quòd redeant & recurrant certo tempore; qui & hoc textu nostro pignori obligati erant.

Secundò observa, creditorem fructus ex pignore perceptos teneri referre in diminutionem sortis suæ: deductis tamen expensis, quæ in interendis vel colligendis fructibus, vel in rem pignoratam necessariò vel utiliter impendit, per text. c. 1. & 2. inf. De usur. & in l. 1. 2. c. 6. C. De pignorat. act. ¶ quia fructus non intelliguntur, nisi deductis impensis, l. Si à patre 39. §. fin. D. De poss. hered. l. Fructus 7. D. Solutio matrim. & l. 1. C. De fructib. & lit. expensis. Sed & non tantum fructus perceptos, sed & qui à creditore percipi potuerunt, unâ cum damno dato in re pignorata, in eandem diminutionem suæ sortis imputare debet, d. l. 1. C. De pign. act. quia pignus sive hypotheca bona fidei contractus est, atque ideo in ea ex bona fide sive æquitate agitur, id est, ut nec creditor, nec debitor damni quid patiatur, §. actionum autem 28. c. §. bona fidei inf. De act. Atque hæc expediti juris sunt.

Cæterum magnæ quæstionis est, an pacto effici possit inter debitorem & creditorem, ut fructus pignoris sive hypothecæ cedant lucro creditoris, donec fors, id est, pecunia mutuo data, restituantur? Quod plerique putant, ut videre est apud Gail. lib. 2. Observ. 3. Mynscent. 6. Observ. 71. & Pet. Binsfeld. in c. 2. §. De usuris quæst. 2. concl. 1. & pro his textus est in l. Si is qui 11. §. 1. D. De pignorib. in l. Si pecuniam 33. D. De pign. act. in l. Si ea pignore 14. & in l. Si ea lege 17. C. De usuris. Quod pactum vocatur Antichresios in d. l. Si pecuniam & d. l. Si is qui §. 1. id est, pactum contrarii usus, eo quòd in eatur respectu pecuniæ mutuo datæ. Rectius verò alii contrâ censent, quòd hoc pactum sit usurarium, ideo quòd ex causa mutui lucretur fructus creditor, contra illud Christi, *Mutuum dicitur*

nihil inde sperantes, & d. c. 1. & 2. & c. Coniulio 10. inf. De usur. xiv. quæst. 3. per tot. Atque hujus sententiæ sunt Panorm. Berojus, Ananias in c. 1. inf. De usur. Raph. Cumanus Cons. 19. in fine, Bald. in l. 1. c. De distract. pig. Covarr. Variar. Resol. lib. 3. c. 1. num. 3. & D. Thomas 2. 2. quæst. 78. art. 2. ad 6. Nisi quoddam hodie quidam adversarii sive imperiti SS. Canonum, vel ut factum quomodolibet excusent, variâ distinctione utantur, ut videre est apud Garl. & Menoch. locis cit. atque alios alibi.

Unde non obstant leges supra in contrarium allatæ, quia hæc intelligendæ sunt secundum jus civile: ut enim jus civile admittit usuram, ita & fructus pignorum, in vicem usurarum. At jus Canonicum repugnat, propter peccatum, ob quod à jure civili merito receditur, & adheretur juri Canonico, c. fin. vers. cum generaliter inf. De prescript. Deducta tamen expensis, ut ante dictum est, tum etiam interesse lucri cessantis & damni emergentis: quæ omnia ex fructibus pignoris rectè deducit & reservat sibi creditor, ob æquitatem rei, ne in damno verteretur creditor, & officium suum sibi damnosum sit, per jura vulg.

7. Quare rectius fecerit creditor, in hoc pacto antichresios evitando, ut rom, quæ pignori desti-

nata est à creditore, emat sibi certo pretio, adiecto pacto revenditionis, sive restitutionis, ut scilicet quando cumque debitor eam recuperare velit, id possit eodem pretio, juxta l. 2. c. De pact. inter empt. & vend. Quod pactum vulgò vocatur retro venditionis, sive, ut ego malim, restitutionis, sicut rectè monet Soto De just. & jure lib. 6. quæst. 1. art. 2. in fine. Nam hanc emptionem unâ cum tali pacto nullus rectè improbavit, cum creditor per emptionem & traditionem rei fructus percipiat, non ex aliena sibi oppignorata, sed ex sua re. l. Qui scit 2. d. De usuris. Nisi hæc emptio fiat in fraudem usurarum, id est, ut si creditor rem quidem paratus erat in pignus recipere, unâ cum lucro fructuum, sed, ne in hoc vitium antichresios incideret, maluit rem emere cum pacto retrovendendi sive restituendi rem, ubi pretium redderetur à debitore. Verum hoc in conscientia fore: nisi contra apertè probeatur, cum in fraudem usurarum rem potius emisse; † cum is qui in fraudem legis facit, comparetur ei, qui expressè facit contra legem, l. 5. c. De legib. l. Contra 9. & 30. d. eod. tit. Vide latius Tiraq. De retractu convent. in Præfat. num. 2. & 3.

In Cap. Si vero 8.

Hoc Capite agitur de iuramento per metum extorto, de quo commodius in c. Cum

In Cap. Ex rescripto 9.

SUMMARI A.

1. Facti species.
2. Obligatio obstagii & datio in obsidem turpis non est.
3. Obligatio ad carceres valet.
4. Carcer tamen privatus à jure interdicitur.
5. Homo liber detineri pro delicto non potest.
6. Modus adjectus legato, ne legatarius à monumento discedat, &c. cur rejiciatur.
7. Arresta in personas debitorum extraneorum turpiter introducta.
8. Monachi an & quando dari in obsides possint.

Singularis huius Capitis decisio est, ex quo rectè deducitur, quoddam quis obligare se possit de sistendo vel perseverando certo in loco, donec promissioni à se factæ satisfiat. † Nam cum Abbas quidam, propter pecuniam à se murdum sumptam, constituisset ex Monachis suis ob-

fides, & in defectum eorum V. cum uxore sua; qui omnes iurati obstrinxerant se ad certum locum (textus vocat obstagium, verbo Italico) donec pecunia mutua refunderetur: rescribit S. Pont. eos monendos & compellendos esse ad observationem iuramenti.

Igitur hoc loco docemur, obligationem obstagii turpem non esse, sed valere, etsi iuramentum non accesserit, cum alioqui iuramentum non valeret, propter Juris regulam, Non est obligatorium contra bonos mores præstitum iuramentum, c. Non est oblig. De R. l. in 6. Idem de obsidibus probat textus in c. Exposita 11. sup. De arb. & in l. Nec non: 8. d. Ex quibus caus. majores. Bald. in l. 2. num. 4. c. Qui filios distrax. quem sequitur Felin. hic num. 7. & 8. reiectâ sententiâ Imolæ & Paporm, contrarium asserentium.

Quò

- 3 Quò sit, ut & similis obligatio ad carceres valeat, id est, ut, si iuxta præscriptum diem debitor non solverit, carcere concludatur, donec debitum exsolverit, sicut tradunt latius Andr. Gail. lib. 2. Obs. 45. & Myal. com. 6. Obs. 51. Intelligendo tamen de carcere publico, non privato: nam hic à iure interdictus est, l. un. C. De privatis carcerib. inhib. Horum omnium ratio est, quòd nihil tam congruat humanæ fidei, quàm id, quòd conventum est, servare, l. 1. in pr. D. De pænis.
- 4 Non obstat l. Obas 12. C. De oblig. & act. & in c. 2. inf. De pignoris quibus prohibetur homo liber pro debito detineri: nam id intelligendum est, ut scilicet serviat creditori, quòd est contra statum liberi hominis, vel etiam ut pignoris loco sit. Ut autem ex conventionione suo certo loco detineatur, nihil prohibet, non minus, quàm si operas suas certo tempore & loco addicat, uti quotidie videmus in operariis.
- 5 Nec etiam movet textus in l. Titio 71 §. 2. D. De condit. & demonst. ubi hæc conditio sive modus legatis adiectus à testatore, ne legatarius à monumento suo discedat, vel ut in certa civitate domicilium habeat, reiicitur tamquam infringens libertatem hominis; quia hæc conditiones perpetuæ sunt, atque adèd instar servitutis, l. 2. D. De libero hom. exhib. Hæc autem obsides ad tempus sunt, donec debitum exsolvatur, quòd ex libero eorum consensu fit.
- 6 Sed quid dicemus de arrestis, quæ hodiè passim exercentur in personas debitorum extraneorum, ut etiam se sistere cogantur coram Iudice loci illius? Negari non potest, quin huiusmodi arresta contra ius commune introducta sint, quòd actor forum rei conventi sequi tenetur, l. 2. C. De iurisdi. om. iud. c. Si Clericus 5. & c. Ciam sit 8. sup. De foro compet. Sed ea consuetudine locorum sustinen-

tur, vel ad vitandum sumptus & expensas, quæ fieri possunt in persequendo debitorem alibi commorantem, vel ad præveniendum debitorem difficilem in solvendo, ut ita melius sit, in tempore occurrere, quàm postea elapsum debitorem persequi, arg. l. 5. C. Quando liceat unicuique sine iud. Vide latius de arrestis Pet. Peck. in tract. De iure sistenti, & Andr. Gail. De manuum iniectione.

Illud perquam difficile est, cur hoc textu nostro summus Pontifex mander servari conventionem iuratum factam à Monachis obfidibus; cum Monachi certo loco detineri non possint absque nota excommunicationis, c. Nuper 29. inf. De sent. excom. iuncto can. Si quis suadente xvii. quasi. 4. Adèd ut ne quidem in eamdem detentionem consentire possint, c. Contingit 36. inf. d. tit. De sent. excom. ubi is quoque excommunicationem incurrit, qui Clericum licet volentem percusserit, eo quòd privilegium canonis, in d. can. Si quis suadente, toti Clero concessum sit, non huic aut alteri Clerico sive Monacho, ac proinde dicto privilegio renunciat non possit, c. Si diligenti 12. sup. De foro compet. Sed Resp. Gl. in can. Suppliciter xxiii. quasi. 8. laetam esse hanc conventionem per Monachos, ex licentia Papæ, qui potest contra hoc privilegium canonis, quòd iuris humani est, dispensare, ex ratione, c. Immutat 20. sup. De elect. Verum hæc responsio ab aliis facile refellitur, cum merà coniecturà nitaratur, nec enim ex hoc textu id constat. Ideo rectius censent, qui putant, conventionem iuratum ad certum locum valere in Clerico & Monacho, dummodò in vitium non detineatur, sed spontè & liberè, ex mente Innoc. & aliorum hic. Atque hæc de obstagiis, quæ tamen hodiè ex Constit. Imperii An. 1500. tit. 17. sublata sunt, propter eorum abusum, & quia extremo debitorum malo, & nullo creditorum commodo exercentur.

In Cap. Veniens 16. juncto Cap. seq.

SUMMARI A.

1. Facti species.
2. A iuramento generali de parendo censetur exceptum, quòd alteri prius iuratum vel simpliciter promissum est.
3. Sponsalia de futuro non solvuntur per posteriora licet iurata.
4. Obligatus ad factum solvendo interesse liberatur.
5. Promissio præcedens & altera iurata subsequens eiusdem facti an & qualiter impleri utraq. possit.

6. Quid si utraque promissio facti eiusdem fuerit iurata.
7. Generale iuramentum vel obligatio simplex non extenditur ad ea, de quibus verisimiliter non fuit cogitatum.
8. Verisimilitudo ista unde colligatur.
9. Generalia non captiosè sed civiliter sunt accipienda.

Facti species hæc proponitur. Rixa orta erat inter Alanum & alium civem Venetum, u-

rim-

trimque jactatis convitiis, unde graves inimicitiae natae sunt. Interecesserunt vero alii tamquam mediatores, pacis conciliandae causâ, qui in compensationem injuriarum suaserunt Alano, ut trium aliorum civium mandato juratus pareret. Quo facto, hi sub juramento Alano præceperunt, ut numquam Curiam Ducis Venerorum ingrederetur, nisi cum omnes per edictum generale vocarentur. Sed cum præceptum hoc in magnum Alani incommodum cederet, utpote quid dicitur Ducis Consiliarius esset, & multarum Ecclesiarum Advocatus, quarum causas tenebatur ex promisso perorare, si ve peragere, sequente ejus fuisse animi, ut, si antè scivisset tale juramentum in specie sibi impositum iri, nequaquam jurasset. Ideoque is hac de re ad S. Pont. confugiens, mandatum impetrat ad Patriarcham Gradensem, ut, si præcepto priori juramento licite factò, videlicet Duci Venerorum, repugnet, eum denuntiet huic posteriori juramento non obstringenti.

2. Ex hac decretali primum observandum occurrit, quòd à generali juramento de parendo censetur id exceptum, quod antè alteri juratò promissum est. idem est, etsi sola promissio absque juramento facta esset, per Hostientem *hic*. Et reatè, cum alteri jus quæsitum ex priori obligatione ei invito auferri non possit aut debeat, etiam per Principem, *c. Super eo. §. sup. De off. Ep. post. jud. deleg.* ¶ Ut hinc etiam sponsalia de futuro, si ve ea simplicia sint, si ve jurata, non dissolvantur per sequentia sponsalia cum altera, licet hæc jurata sint, ob eandem rationem, *per text. in c. Sicut 2. 2. Et ibi notant Innoc. & Panormit. inf. De sponsalib.*

3. Sed an in quavis promissione id obtineat controversum est apud Dd. *hic*. Distinguendum est inter promissionem dandi, & promissionem faciendi; ut in illa is, qui promittit dare, teneatur, *l. Vbi 7. §. fin. D. De verb. oblig.* ¶ In obligationibus verò facti debitor solvendo interesse liberetur, *l. Stipulationes non dividuntur 7. in princ. D. d. tit. De V. O. Et Si quis ab alio 13. D. De re judic.* Nisi tale factum sit, quod nullam æstimationem recipit, ut in sponsalibus, quæ ratione matrimonii contrahendi inveniunt, cujus nulla est æstimatio, ideoque ejus obligatio præcisa est, *c. De illis 7. inf. De despons. impub.*

4. Igitur cum regulariter in facti obligationibus tacite quoque interesse ejus contingatur, ex natura obligationis, consequens est & præceda-

tem promissionem & juramentum subsequens ejusdem facti posse impleri, priori solvendo interesse, posteriori ipsum factum præstando. Ita Ant. Butrius *hic* apud Panorm. licet ipse Panorm. aliter censeat; sed cujus opinio ex subsequentibus facile refellitur. Nam hoc casu idem quodammodo evenit, quod in duabus rebus alterative promissis, ut, si una ex his pereat, nihilominus debitor ad eam, quæ superest, teneatur, *l. 7. alias est l. 2. §. Scavola D. De eo, quod certo loco, Et l. Sc cum 9. §. 1. D. De solutionib.*

5. Quid si prior promissio & posterior ejusdem facti jurata fuerit, priorine an posteriori juramento stari debebit? Et quidem Butrius existimat standum esse priori juramento, ideo quòd omnia juramentum jubetur servari, quod non redundat in alterius præjudicium, nec vergit in dispendium salutis æternæ, *c. Cum contingat inf. eod. Et cap. 2. De pactis in 6.* At prius juramentum est tale, & per consequens posterius illicitum.

Sed dices, idem obtinere in promissione simpliciter, *c. 2. Et c. 3. sup. De pactis*. Curigitur non similiter simplici promissioni faciendi statuitur, contra posterius juramentum, ut antè diximus? Resp. quòd naturâ suâ in se & interesse in obligationibus facti, *l. Stipulationes non dividuntur, cum similib.* Secus verò est in jurata promissione facti, quia ex juramento propria & separata obligatio nascitur inter Deum & jurantem, *c. Debitores 6. hoc tit.* ideo ea præcisè implenda est, nec præstando interesse liberari potest debitor. Vide quæ de hac questione latius tractat Did. Covarr. *inc. Quævis in 1. p. Relict. §. 4. num. 11. De pactis in 6.*

6. Alterum est, quod ex hoc textu deducitur, quòd in generali, si ve simpliciter præstito juramento non contingatur ea, de quibus verisimiliter non est cogitatum à jurante, quod & probat text. in *l. Si libertus 30. D. De operis libert.* Idem usu venit in quavis obligatione generali vel simplici, ut scilicet ea tantum contingatur, quæ quis verisimiliter in specie erat obligaturus, *c. In generali De R. l. in 6. Obligatione generali 6. cum 2. seqq. D. De pignorib.* Tamen si enim juramentum deliberato animo præstari præsumatur, deliberatus tamen animus multa tacite excipit, de quibus si in specie rogatus fuisset, consensum suum minimè accommodasset: veluti si quis juratus sponderit Titia, se eam ducturum in uxorem, ipsa verò antequam contraxerit matrimonium, fornicata fuerit, vel leprâ infecta, vel oculos aut nasum amiserit,

ferit, non tenetur iuramento suo stare, quod verisimiliter de his casibus non cogitaverit, *text est in cap. Quomodo 2 §. hoc tit.* Neque enim iuramentum consensum supplet, *l. fin. Cod. De non numerata pecunia.*

8 Hæc autem verisimilitudo ex eo colligitur, si res, quæ vi generalis aut simplicis obligationis sive iuramenti petitur præstari, immodica sit, *d. l. Si liberus, nimis dura, d. l. Obligatione generali cum 2 seqq. difficilis, cap. Querelam 10. & cap. Brevi 17 hoc tit.* impossibilis, turpis, *c. 1. & c. 6. eod. item quæ dignitatem & existimationem nostram lædunt, l. Filius 15. D. De conditionibus instituit. & l. Nepos Proculo 12 §. D. De verb. signif.* * Quippe generalia non captiosè, sed civili modo accipienda sunt, sicut elegantiori exemplo explicat Caius J. C. Si cui (inquit) simpliciter via per fundum cuiuspiam cedatur, vel relinquatur, in infinito, videlicet per quamlibet eius partem ire, agere licebit, civili tamen modo. nam quædam in sermone tacitè excipiuntur:

non enim per villam ipsam, nec per medias vineas ire, agere sinendus est, cum id æquè commodè per alteram partem facere possit minore ferientis fundi detrimento, *text est in l. Si cui 9. D. De servitutibus.*

Neque obstat, quod generalia generaliter accipienda sunt, *ut est text. in l. i §. generaliter D. De legatis præstandis & in l. Item apud Labeonem 1 §. generaliter D. De iurejur.* Item quod specialia inest generalibus, *l. Semper specialia D. De R. I.* quia id verum est, nisi ex verisimili coniectura ipsius rei vel personæ diversum colligatur, ut in exemplis superioribus allegatis, siquidem in iuramento animus potissimum, non verba spectantur, *can. Humana aures xxii. quest. 5.* ubi textus inquit, quod debet quis non verba considerare, sed voluntatem & intentionem. Intellige, ubi certò vel verimiliter de intentione constat; alias sequimur significationem verborum, *l. Non aliter 67. D. De legat. 3. & c. Ex litteris 7. inf. de sponsal.*

In Cap. Venientes 19.

SUMMARIÆ.

1. In omni iuramento intelligitur excepta auctoritas superioris.
2. In iis, quæ à superioris iure pendent, potest superior gratiam facere, aut ea abolere.
3. Secus in iis, quæ privatum alicuius commodum spectant.
4. Iuramentum alteri præstitum an Princeps secularis remittere possit.
5. Sententia negativa probatur.
6. Iuramentum in præiudicium alterius præstitum ipso iure non valet.
7. Camera Imperialis an & cur relaxationem à iuramento concedere possit.

1 **H**oc Cap. celebre est, propterea quod ex eo deducatur hæc regula generalis, * quæ in iuramento semper excepta intelligitur auctoritas sive ius superioris. Cum Consules Tuderinæ civitatis, quæ est in ditione Romani Pont. etiam quoad temporalia, iurassent in ingressu officii sui, quod secundum morem civitatis suæ iudicarent, & idcirco, vi huius consuetudinis, sententiam suam intra viginti octo dies executioni mandassent, reiectâ appellatione, si qua interponeretur: aditus hac de re S. Pont. mandat executionem retractari; ob hanc rationem, quod

in iuramento semper superioris auctoritas excepta intelligatur, hoc est, iuramentum infringi vel irritari possit per superiorem.

Igitur ut hic contra iuramentum Consulum & admittitur appellatio, ita & generaliter in cæteris casibus receptum est, ut scilicet quoad ea, quæ à superioris iure pendent, & ab eo tamquam fonte in superiore promanant, superior gratiam facere possit, vel etiam penitus abolere, non obstante inferiorum iuramento. Sicut & sæpius videre est in plurimis locis Conc. Trid. & in Decretalibus Pontificum, quibus sæpius abrogantur statuta & consuetudines Ecclesiarum, etiam si iurata sint; ex eo, quod omnes res iuræque Ecclesiastica pendeant à Romano Pontifice, tamquam superiore: atque idcirco, cum eius potestas semper excepta intelligatur in eiusmodi consuetudinibus & statutis Ecclesiarum, rectè, si vult, ipsis derogare potest. Huc quoque pertinet illud Papiniani, quo ait, Severum & Antoninum Imp. gratiam fecisse iurisiurandi, id est, remisisse iuramentum ei, qui iuraverat se non interfuturum ordini decurionum, *text est in l. fin. D. Ad municipalem.* Nam id rectè factum dicitur, cum in potestate Imp. sit ordo decurionum, ac quæ ad omnia publica munera, cui iniquum esset derogari per iuramentum sive pactionem inferiorum, *l. Ius publicum*

publicum 38. *De nepotibus*. Nam & id constitutum est à iure, ne iuramentum noceat alteri tertio, *text. in c. Cum contingat 18. in fine hoc tit.* Quod hic contineret, si superior non posset remittere vel tollere iuramentum ab inferiori præstitum.

Et semper retento, quod hic loquimur de iis, quæ à superiore pendunt: et at secus est in his, quæ jus Principis non concernunt, sed tantummodò privatam alicujus commodam: ut in contractibus & aliis conventionibus, quæ aliorum commodum vel incommodum respiciunt, nihil potest Princeps, nisi fortè ex justa causa, ut est iustus metus, dispense. *§ Pont. c. Si verò 8. sup. eod. si cut aliàs diximus in c. 1. sup. eod.*

Illud quæsitum est, An Princeps sæcularis iuramentum alteri factum remittere possit? Quod certè videtur, per textum in *l. Abigere 6. in fine D. De iure patron.* ubi lege Juliæ (scilicet latà à Julio Casare) remittitur jusjurandum liberto libertæque, quod patrono præstitit de non contrahendis nuptiis. Item in Camera Imperiali relaxatio fit iuramenti, quod subditi innocentes, cum è carcere dimittuntur, præstiterunt dominis suis, ad effectum agendi contra dominos, ut tradit Andr. Gail. *lib. 1. Obs. 22. Et existat in Ordinatis Camera parte 2. tit. 24.*

Contrarium verò de iure certius est, ejusmodi iuramentum à Principe vel alio sæculari remitti non posse, *per text. in c. Novit. 13. circa fin. sup. De iudicio. Et in c. Venerabilem 34. §. idem etiam sup. De elect.* Et ratio est, nam in remissione sive absolutione agitur de re spirituali, videlicet de obligatione quæ sita Deo per iuramentum, *c. Debitores 6. sup. hoc tit.* cujus idcirco cognitio & remissio ad solum

Ecclesiasticum Judicem pertinet, sicut & aliarum rerum spiritualium, *c. 2. sup. De iudiciis.*

Non obstat textus in *d. l. Abigere*; quia id mirum non est, tunc temporis tale iuramentum remissum fuisse per L. Juliam, quòd pugnaret cum Reipubl. utilitate, cujus intererat repleri liberis hominibus civitatem, *ut est text. in l. 2. D. Solut. matrim.* At verò iuramentum in præjudicium alterius præstitum ipso iure non valet, *c. Si diligenti 12. sup. De foro comper. Et c. Cum contingat 28. in fine hoc tit. junct. l. Jus publicum D. De pactis.* Verum hodie apud Christianos iure divino & Canonico cessat hæc lex Julia, utpote Romano populo in immensum aucto, propter verba Christi, *Reddes autem Domino juramenta tua, Matth. c. 5. circa fin. quæ & reperuntur in d. c. Debitores.*

Quod verò ad Ordinationem Camera, difficile est respondere, nisi dixerimus, idem inductum esse Reipubl. causa in odium dominorum sæventium in subditos suos: ut hac ratione compefcatur eorum sævitia, dum vident se conveniri posse, iniusti carceris causà, relaxatione scilicet petità à iuramento. Deinde ne tumultus occasio detur subditis contra dominum. Unde etiam, antequam iuramenti relaxatio fit, priùs ad eundem dominum scribitur pro informatione facti, ut videre est *d. tit. 24. & latius apud Andr. Gail. d. Observ. 22. cum seq.* Licet idem Gail. *Observ. 25.* simpliciter patet, ejusmodi relaxationem Camera comperere adversus juris Canonici regulam, quæ soli Ecclesiastico Judici absolutio à iuramento reservata est, quod meo iudicio iure defendi non potest, nisi publicæ utilitatis causà, ut jam dictum est.

In Cap. Ad nostram 21. & in Cap. Quintavallis 32.

SUMMARIA.

1. Iuramento generali seu simplici non continentur turpia vel inhonestæ.
2. Iuramentum non debet esse vinculum iniquitatis.
3. Licet iuramentum priùs licitum incidat, deinde in illicitum.

Hoc rursus discimus, quòd in iuramento generali vel simplici non contineantur illicita, de quo latius *sup. eod. in c. Veniens.* Unde is, qui iuravit se observaturum statuta Ecclesiæ particularis, aut alterius loci cuiuscumque, non intelligitur se iurejurando obstrinxisse ad

ea, quæ turpia vel inhonestæ sunt, vel quæ pugnant cum libertate Ecclesiastica, *c. 1. hoc tit. lib. 6.* Quamvis, etiam si in specie illicita statuta, sive consuetudines iurasset, æquè non teneretur, ex alio capite, et quòd iuramentum non debeat esse vinculum iniquitatis, *c. Quanto 18. sup. eod. Et c. Non est obligatorium 58. De R. l. in 6.* Quòd pertinet textus in *can. In malis 211. quæst. 4.* In malis promissis (inquit) rescinde fidem, in turpi voto muta decretum: quod incautè vovisti, ne facias. Impia enim est promissio, quæ scelere adimpletur. Unde & meritò reprehenditur Herodes, qui cum iuratus promississet puellæ saltanti, se præstiturum

rum quod postulasset, stultè id intellexit, eodem scilicet iuramento contineri etiam amputationem capitis Joannis Baptistæ, c. Cum iuramento 4. inf. De homic. Exstat historia Matth. c. 14.

3 Atque hæc ad eò obtinent, etiam si iuramentum antea licitum ex postfacto incidat in illicitum: veluti si quis deponenti apud se gladium iuratus promiserit, se restitutum ei, ubi petierit, deinde is postea furore corripitur; rem utique illicitam depositarius fecerit, furioso gladi-

um restituendo, can. Ne quis xxii. quasi. 2. facit text. in l. Bona fides D. Depositi. Idem est, si quis iurasset, se non bibiturum vinum, isque postea periclitaretur de vita, nisi vinum biberet; quia & hoc casu iuramentum antea licitum redditur illicitum, & consequenter eò pertrahendum non est iuramentum, cum nec tempore iuramenti præstiti de eo cogitatum verisimiliter fuerit, de quo latius Felinus in c. Si verò 8. sup. eod.

In Cap. Ecce Christus 26.

SUMMARI A.

1. Iuramenti præstatio est licita.
2. Iuramentum cur dicatur esse à malo.
3. Verba, Nolite iurare, qualiter accipienda.
4. Iuramenti comites, veritas, iudicium & iustitia.

Hæc Decretalis directa est ad Abbatem & Capitulum Castellionense, quæ eximicr ipsi serupulus, quo perplexi tenebantur Monachi, ne iurarent; fortè moti doctrinâ Christi, Matth. 5. circa fin. cuius verba hæc sunt, Dico vobis, non iurare omnino: & Jacobi 4. Ante omnia, fratres mei, nolite iurare.

1 Ideoque S. Pont. multa de iuramento præmittit, tollendi serupuli causa, videlicet præstationem iuramenti esse licitam, non obstantibus verbis Christi, Sit sermo vester Est est, Non non. Quod hic in progressu textus nostri rationibus & exemplis sacræ Scripturæ comprobatur: & addit, verum quidem esse, affirmationem vel negationem nudam sufficere, sed ideo deveniri ad iuramentum, quòd illud à malo sit. * Indicans his verbis, iuramentum provenire à malo, hoc est, propter inedulitatem nostram, quæ in se mala est, non culpa, id est, peccatum. Quod enim simpliciter affirmanti vel neganti non creditur, sed potius iuranti, id provenit ex natura incredulitatis nostræ, propter quam exigimus iuramentum. Confirmat quoque textus in can. In malum 6. xxii. quasi. 1.

3 Quare S. Pont. ita interpretatur verba Christi, Nolite iurare, ut removeat iuramentum per creaturam, non si per Deum iuretur; idque ne veneratio, quæ soli Deo debetur, temerè applicetur creaturæ, can. Considera d. q. 1. Interim tamen non negat valere iuramentum, si per creaturam fiat, dummodò respectu creatoris sui, cuius vis & po-

testas in creatura elucet, de quo & D. Thomas 2. 2. q. 89. art. 6. Illud verò Jacobi Apostoli, Ante omnia, fratres mei, nolite iurare, hunc sensum habet, ne quis facile propensus sit ad iurandum; quippe ex eo facile periurium consequitur, ut interpretatur text. hic & in can. Non est contra d. q. 1.

Solus enim necessitatis vel utilitatis causâ iuramentum præstandum est, dummodò hos tres comites habeat, scilicet veritatem, iudicium, & iustitiam, text. hic & in can. Animadvertendum xxii. q. 2. juncto can. Ita ergo cum can. seg. d. q. 1. Per veritatem intellige, ut verum sit, quòd quis iurat: per iudicium, ut id discreto & deliberato animo fiat: per iustitiam, ut iustum sive licitum sit, quòd iuratur. Quæ quamvis in omni iuramento necessario requirantur, ut licitum & inculpatum sit iuramentum, non tamen ita, quin sine his omnibus constare possit iuramentum: exceptâ re illicitâ, cuius iuramentum ipso iure non valet, c. Non est obligatorium De R. I. in 6. Etenim iuramentum sine veritate subsistit in hoc, quòd pœnâ periurii coerceri possit; sicut & temerarium & indiseretum iuramentum, c. Quomodo circa fin. sup. eod. Sed duo hæc iuramenta inculcata non sunt. Unde quòd dicitur, iuramentum requirete tres comites, id de iuramento licito, & quòd omni vitio caret, accipi debet, non de quovis alio iuramento.

Jam textum nostrum prosequendo, multis hic exemplis sacræ Scripturæ iuramenta esse licita comprobatur, quæ per se patent. Unde ex prædictis concludit tandem S. Pont. Monachos licitè in causa sui Monasterii iuratos deponere posse. Utitur verò verbo, indulgemus, non quia dispenset cum illis, ut turò iurare possint, sed habita ratione perfectionis, qua conscientia eos revocabat à præstatione iuramenti, ut sic, exempto omni serupulo, securi iurent.

In Cap.

In Cap. Cùm contingat 28.

SUMMARI A.

1. Iuramentum non vergens in alterius præjudicium, nec salutis dispendium, servandum est.
2. Alienatio rei dotalis, etiam cum assensu uxoris, est nulla.
3. Lex potest impedire effectum obligationis naturalis.
4. Nisi ei accesserit iuramentum.
5. Contractus iure civili prohibitus confirmatur iuramento.
6. Restitutio in integrum excluditur per iuramentum.
7. Iuramentum est accessorium iure civili, non etiam iure Canonico.
8. Donatio iurata inter patrem & filium valet.
9. An & inter maritum & uxorem?
10. Intellectus c. Cùm quid unâ viâ &c. De R. I. in 6.
11. Minor 25 annis iuratus contrahens, absente curatore, an obligetur?
12. Impubes potest se obligare iurejurando.
13. Iuramentum in minore an tantum suppleat aetatem, non etiam alienationem confirmet?
14. Iurata pro alio intercedens non iuratur S.C. Vellejano.
15. Iuramentum contra legis prohibitionem præstitum an contineat peccatum?
16. Iuramentum vi vel dolo extortum an obliget, ut ab eo petenda sit absolutio.

EX hac Decretali hæc juris sententia desumitur à Dd. passim usurpata, quod toties iuramentum servandum sit, quoties in præjudicium alterius non redundat, nec observatum vergit in dispendium salutis æternæ, hoc est peccatum non continet. Eadem sententia existat in c. *Quamvis in fine De pactis in 6*, quæ etiam conformis est sententiæ Christi, Matth. c. 5. *Reddes autem Domino iuramenta tua* Facti species huius Cap. hæc proponitur. Maritus rem uxoris sibi in dotem datam, aut etiam uxori suæ à se donatam propter nuptias, alienaverat, non tantum consentiente, sed etiam iurante uxore, se non retracturam eam alienationem. Accidit verò, ut soluto matrimonio (per mortem) mulier repeterit rem alienatam. De quo consultus S. Pont. Respondet hoc e. quòd licet de iure civili consensus mulieris non videatur obligatorius, ne tamen hoc prætextu

viam contingat periculis aperiri, censet omninò huiusmodi iuramentum servandum esse, utpote non vi, non dolo præstitam, cum nec tendat in præjudicium alterius, neque vergat in dispendium salutis æternæ.

Ubi in primis animadvertit, verba illa summi Pont. in facti specie, videl. non videatur obligatorius, non subdubitanter verba esse, sed modestè loquentis; cum aliàs apertissimi iuris sit, quod alienationem rei dotalis, vel donatæ propter nuptias, etiam cum assensu uxoris factam, esse nullius momenti, per text. in l. un. §. Cum L. Julia C. De rei uxoria act. in Auth. Sive à me C. Ad S.C. Vellejan. & tit. Inst. Quib. alien. licet vel non, in princ.

Nam tametsi maritus unâ cum consensu uxoris, ut & alii contractus, naturalem obligationem generent, quæ per legem impediri non potest, ut per se certum est; lex tamen ex causa effectum eius obligationis impedire potest, ne scilicet cum effectu ex tali obligatione agatur. Sicut videre est & in contractibus minorum 25. annis, qui absque tutoris vel curatoris auctoritate ineuntur: item in contractibus prodigorum, quibus administratio bonorum à iudice interdicta est. Nam hi, aliique similes, licet in contrahendo naturaliter consentiant, rectè tamen lex effectum obligationum impedit, §. nunc admonendi d. tit. Inst. Quib. alien. lic. & l. 1. D. De curat. furioso & aliis dandis. Aliud tamen est, si etiam iuramentum accesserit his conventionibus, per h. text. eo quòd iuramentum ex se separatam generet obligationem inter Deum & iurantem, quæ omninò implenda est, c. Debitores 6, sup. h. tit. In simili verò alienatione, alioque simili contractu, negotium tantummodò est cum homine, qui cum iuris auctoritati subiectus sit, iusta ex causa prohiberi potest à iure, ne alienet, vel aliter contrahat.

Adde, quòd hinc certissimi iuris sit, contractum, aliamve conventionem, iure civili prohibitam, confirmari iuramento, text. hic & in d. c. *Quamvis De pactis in 6* ubi & renuntiatio paternæ hæreditatis à filio facta, quæ & ipso iure inhabita est, in l. Pactum dotali 3, C. De collationib. similiter iurifurandi accessione confirmatur. Eaque sententia omnium Dd. calculo receptissima est, nisi quòd hodie recentiores quidam, spiritu, ut ita dicam,

contradictionis ducti in S. Pontificem, id aperte inficitur, arguentes Canonistas iniuriam facere Deo, qui est veritas & charitas, quod prætextu nominis sui & juramenti iniquas conventiones adversus leges tucantur; inter quos est Gar. Molinæus, quem citat & sequitur Myns. *cons. 6, Observ. 62.* Sed impudens horum vox est, ideo quod Canonistæ non tam injuriam inferant Deo, quam vindicant Deum ab iniuria, quæ ob transgressionem juramenti præstiti inferatur Deo.

6 Sed quid est, quod Canonistas dicant iniquas conventiones adversus leges defendere? Nonne & adversus restitutionem in integrum, quæ & æquitate naturali nititur, *l. 1, D. De minorib.* nonne, inquam, & restitutio excluditur etiam de jure civili per juramentum? Imò, ut est textus apertissimus in *l. 1, & in Auth. Sacramenta C. Si adversus vendit.* eadem sanè ratione, quæ hoc textu nostro adfertur, ne perjuriis via aperiat.

At excipiunt, aliud esse in restitutione in integrum, quæ datur adversus conventionem, quæ ipso jure valet, aliud quæ ipso jure non valet; ut in exemplo textus nostri de alienatione rei dotalis & donationis propter nuptias, quæ ipso jure non subsistunt. Verum non animadvertunt, hæc non tam haberi rationem conventionis, quam ipsius juramenti, quod ex se obligationem producit, ut superius probatum est, & patet ex *d. l. 1, & d. Auth. Sacramenta.*

7 Scio quidem de jure civili contractum, sive aliam conventionem interdictam ipso jure nullam esse, & consequenter etiam juramentum ei accedens tamquam accessorium, *l. Non dubium C. De legib. juncto c. Accessorium De R. I in 6,* sed id aliter de jure Canonico, quo juramentum non ut planè accessorium conventioni accedit, sed magis ut principale, propter obligationem, quam ex se parit, *d. c. Debitores sup. eod.*

8 Cæterum his omissis ad institutum nostrum regrediamur. Quare ob eandem sententiam textus nostri rectissime dicitur, donationem inter patrem & filium, in patria potestate constitutum, juramento confirmari, quamvis sine juramento facta à jure sit improbata, in *l. Sive emancipatus C. De donat. & l. Donationes 2 §, C. De donat. inter vir. & ux.* eo quod pater & filius, propter vinculum patriæ potestatis, censeantur una persona quoad acquisitionem filii, *§. ei verò Inst. De inutil. stipulat.* Unde aliud est in filio emancipato, in quem valet donatio etiam simplex collata à patre, *d. l. Sive emancipatus & l. 2, C. De inoff. donat.*

Nec movet, quod juramentum interpositum non possit de re impossibili, ut scilicet sibi ipsi quis donet per filium, quia id fit ratione patriæ potestatis, quæ filius una cum patre persona reputatur. At secus est in iis, quæ juris divini sunt, quæ animæ salutem concernunt, ut est juramenti obsequio, in quibus patriæ potestatis non habetur ratio, *c. fin. De judic. lib. 6.* Atque hanc donationem juratam inter patrem & filium valere communis calculo & in Camera receptum esse testatur *And. Gail. lib. 2, Observ. 38. num. 7.*

Utrum verò idem obtineat in donatione jurata inter maritum & uxorem magna est inter Dd. contentio, ut latè videre est apud eundem *Gail. d. lib. 2, Observ. 4.* quod hic paulò fufius explicandum est. Et quidem pro negativa parte urgent vehementer rationes desumptæ ex *l. 1. §. 3. D. De donat. inter virum & uxorem.* quibus ideo donatio inter virum & uxorem prohibita dicitur, quod per eam mutuo amore coniuges se spolient, negligatur studium educandi liberos; & is, qui melior est, id est liberalior, in paupertatem incidat, deterior verò fiat ditior; & quod non minus absurdum est, concordia, quæ inter conjuges esse debet, non tam amore honesto, quam pretio consistet. Ex quibus rationibus effici videtur, donationem inter conjuges juramento minimè confirmari, tamquam bonis moribus adversum: ita ut in hoc milite juris reg. Non est obligatorium contra bonos mores præstitum juramentum; *c. 58. D. R. I in 6.* Adde quod per huiusmodi juramentum facile eludi posset jus civile, quo hæc donatio improbat, *d. tit. D. De donat. c. inter virum & ux.* Nam conjuges, quæ facilitate ducuntur ad donandum simpliciter absque juramento, eadem induci possunt ad jurandum; & si unâ viâ concederetur, quod alterâ prohiberetur, contra aliam juris regulam, Cum quid unâ viâ prohibetur alteri, ad id aliâ non debet admitti, *c. Cum quid 84, De R. I in 6.*

Contrariam verò sententiam, quod scilicet donatio inter conjuges jurata valeat, communiter probant Dd. teste *Gail. ubi sup.* qui generaliter loco regulæ tradunt, prohibitionem juris civilis non attendi in juramento, quod absque salutis dispendio servari potest, sicut hic probat textus. Intellige verò donationem inter conjuges valere ab initio ratione juramenti; nam alias dubium non est, quin absque juramento etiam de jure civili morte donatoris vel donatricis confirmetur, *l. Donationes 2 §, C. De donat. inter vir. & ux.*

Neque

Neque obstant rationes proprii sententia alata; nam illæ ut plurimum moventes sunt, non finales: præter eam, quæ aliter sit locupletior, alter pauperior, ob quam potissimum interdicta est donatio inter conjuges, ut est text. in *l. Si sponsus §. concessa D. De donat. inter vir. & ux.* Ad eod. ut, si hæc duo non concurrant, non infirmetur talis donatio, sed valida sit, sicut in loco sepulture causâ, vel alia re respectu Dei donata uxori vel marito, aliisque exemplis ibidem ostenditur. Itaque ubi donatio inter conjuges facta est, ex qua unus pauperior redditur, alter locupletior, non valet quidem donatio respectu juris civilis, sed de jure Canonico juramento confirmatur. In cæteris tamen rationibus, præcipuè quod propter donationem quandoque matrimonia distraherentur, arbitrabitur iudex, & pro cuiusque rei qualitate donationem juratam vel irritam declarabit, vel comprobabit, *c. Tua nos 24, h. tit.*

10 Quod verò attinet ad regulam juris Canonici, cum quid unâ viâ &c. ea exaudienda est, quando utraque via directè tendit ad eundem effectum; ut accidit in S. C. Macedoniano, quo licet tantummodò prohibeatur pecunia mutuo dari filiosfam. attamen si detur ipsi frumentum, oleum vel vinum, ut, his distractis, pecuniâ utatur, non minus sit contra Senatuse. quam si à principio pecuniam accepisset, *l. Item si filiosfam. §. §. mutui D. Ad S. C. Macedon.* At donatio inter conjuges alium finem respicit, sive effectum, videlicet ut res donata statim fiat donatarii; juramentum verò obligationem Deo acquisitam, cuius vigore donatio revocari non potest. Nec obest alia ratio, quod eadem facilitate &c. quia negandum est, cum juramentum soleat præstari de liberariis.

11 Non minor contentio est de minore 25. annis, an si is juratus, absente tutore vel curatore, contrahat, obligetur ex suo juramento? Dico, absente; nam si præsens auctoritatem suam accommodet, nulli dubium est, non tantum eum obligari, verum etiam excludi à petenda restitutione in integrum, *l. 1. & Auth. Sacramenta puberum C. Si adversus vendit.* Nilominus verius est, etiam absente tutore, vel curatore, obligari propter juramentum suum, ex ratione text. nost. *l. 1. ubi,* vitandi perjurii causâ, minori retractare contractum suum non permittitur. Et id non tantum verum est in minore, qui pubes est, verum etiam si impubes sit & doli capax, nam in utrumque cadit perjurium, ut aperte constat ex *c. 1. inf. De deli-*

His pueror. quo loco disertè asserit textus, non solum puberes, sed & impuberes, furtis, mendaciis & perjuriis esse plenos. Unde qui *d. Auth. Sacramenta puberum* tantummodò locum habere contendunt in puberibus, graviter errant, cum ad impuberes doli capaces pertrahi quoque debeat, ut utriusque juris Dd. communiter sentiunt; quia sicut peccando & peierando impubes potest se obligare diabolo, ita & Deo, scilicet iurejurando, *d. c. 1. De delict. pueror.* ut attestatur Panormit. *Cons. 39, vol. 1.* Ex quo sequitur, ut etiam absente tutore vel curatore minor 25. annis propter juramentum suum obligetur.

Neque obstat, quod Bart. in *d. Auth. Sacramenta puberum*, existimat, juramentum in minore supplere tantum ætatem, ut quasi major contraxisse videatur, non verò si alia ex parte contractus deficiat, veluti si minor sine decreto iudicis rem immobilem alienet; quia & hoc casu contractus ipso jure nullus est, *1000 tit. C. De præd. & aliis reb. minorum* Putat. Bart. juramentum quidem supplere ætatem, sed non confirmare alienationem, ne duplicem effectum generet juramentum; sed fallitur, cum utroque jure constet, ideo juramentum servandum esse, ne perjuriis via aperiat, *juxta text. nost. l. 1.* Et quamvis hanc Bartoli sententiam videatur sequi Covarr. in *c. Quamvis p. 3, §. 4, num. 9, De pactis in 6,* æquius tamen est, ut saltem in impubere absolutio à juramento petatur.

His quoque consequens est, si mulier jurata fideiusserit, vel aliter intercesserit pro alio, excludi quoque à S. C. Velleian. *per text. in c. Exscripto 9, sup. eod.* Diversum verò est in S. C. Macedon. cuius beneficio non privatur filiosfam. propter juramentum mutuo adiectum. Etenim patris interest, hoc juramentum non servari, in cuius favorem exceptio S. C. Macedoniani introducta fuit, *§. fin. Instit. Quodcum eo, qui in aliena potest.* ac proinde iuramentum ipso jure non valet tamquam alteri præiudicans, ex ratione text. nostri, in verbis, cum in alterius præiudicium &c. Quæ ratio de servando juramento omninò producenda est ad alios casus, quos breviter hic brevitaris studio omittimus.

Unum nobis obstat videtur, quod movet Bart. in *d. Auth. Sacramenta pub. nu. 15,* quod juramentum, contra prohibitionem legis præstitum, peccatum contineat, juxta illud, Qui non obedierit Principi morte moriatur, *c. 2, sup. De majorit. & obed. & Paulus ad Rom. 13,* inquit: *Omnis anima*

anima potestatis sublimioribus subdita sit. Ac paulo post: Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit: qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt; ergo iuramentum quod contra legem sive ius interpositum est, non est obligatorium, tamquam peccatum fovens, & subsequenter vergens in dispendium salutis æternæ. Ideoque ut hunc modum dissolvat idem Bart. hac distinctione utitur: ut, si verba legis, sive statuti loci, prohibitoria in personam dirigantur, puta minoræ contractat, aut mulier non alienet, huiusmodi actus per iuramentum non confirmetur, eo quod contraveniendo peccaret contra legem; si verò verba prohibitoria in ipsum actum concipiuntur, ut quia simpliciter prohibetur, irritatur actus, si fiat, tunc idem actus adiectione iuramenti confirmetur.

Quam distinctionem ipse Bart. norandam censet: verum eam merito improbat Covarr. in d. c. Quamvis p. 2, §. 2, num. 1 cum seqq. existimans inanem esse hanc Barroli distinctionem; nam utroque modo in ipsam legem committitur, ergo peccatum est. Quod & ex responso Pauli I. C. in l. Contra 29, D. De legib. constat, ubi his verbis inquit: Contra legem facit, qui id facit, quod lex prohibet, Quibus verbis Paulus in prohibitione legis non tam personam, quam potius ipsam rem prohibitam considerat. Adde & eandem distinctionem Bart. per text. nostrum subverti: nam cum lex civilis prohibens alienationem dotis, directa sit in personam mariti & uxoris, l. 1, D. De fundo dotali & sit Insit. Quib. alienare licet vel non, in pr. eamque textus hic iureiurando confirmari afferat, facile colligitur, iuramentum etiam confirmare actum à lege interdictum, licet verba legis prohibitoria in personam concepta sint.

Quocirca rectius Covarr. d. §. 2, num. 14. existimat, in legibus attendendam esse materiam legis, ut si principaliter pertineat ad publicum commodum, transgressor eius peccet; si verò privatam utilitatem respiciat, licet in consequentiam tendat in publicum bonum, transgrediens eam non peccet: ut videre est in eo, qui res suas dilapidat, vel aliter perdit, quod impune id faciat, per text. in l. Sed etsi lege 25, §. conclusit D. De perit. hered. Et tamen alibi dicitur, expedire reipublicæ, ne quis re suâ abutatur, in §. 1, vers. sed & major asperitas Insit. De his qui sui vel alieni juris sunt. Atque huius respectu interdum lex prohibet ab usum rei suæ, ita ut contrarius

actus ipso iure nullus sit: veluti in alienatione rei dotalis, quæ quamvis utilitatem mulieris principaliter concernat, tamen secundario reipubl. interest, mulieres manere dotas, l. 1, D. Solutio matrimonii. Proinde huius respectu lex civilis prohibet alienationem dotis. Quod facit & in aliis casibus, veluti in renunciatione hereditatis, in donatione inter virum & uxorem, & similibus: quibus tamen si iuramentum accesserit, sustinentur, propter ipsum iuramentum, cuius obligationem, quia Deo fit, impedire non potest lex civilis. Itaque Covarr. d. loco vult, ex violatione legis, privatam utilitatem principaliter concernentis, transgressorem nullum peccatum contrahere, sed satis esse actum illum nullum censeret ob minus principalem reipubl. utilitatem: quod ipse putat recte probari per h. c. nostrum, idque sive lex utatur verbis directis in rem ipsam, sive in personam; ut huc minime referenda sint argumenta ex d. c. 2, & ex c. 11 ad Rom.

Restat, ut hic explicemus, quod ait textus, si neque vi, neque dolo præstita sunt iuramenta; unde à contrario sensu infertur videretur, ut, si vi vel dolo præstitum sit iuramentum, iuramentum non obligat. Nihilominus hæc res in controversiam vocatur, propter text. in c. Si verò & in Verum 15, sup. h. sit. ubi absolutio à iuramento metu extorto à summo Pont. impeditur; ergo hoc iuramentum ligat, cum absolutio præsupponat obligationem, sicut privatio habitum, l. Decem stipulatus 116. D. De verb. oblig. Hanc controversiam movet And. Gail, lib. 2, Observ. 42, & Dicit Covarr. in 4, lib. Decretal. de matrim. in 2, p. c. 3, §. 1, num. 2. In quo placet D. Thomæ distinctio, duplicem obligationem constituentis ex iuramento: unam, quæ iurans obligatur alteri, cui iuravit, & hanc ait tolli propter coercionem, quia id meretur vim inferens, ut ipsi promissum non servetur. Intellige non ipso iure tolli, sed per exceptionem quod metus causâ, l. 1, & passim sit. D. Quod metus causa gest. erit. Alia est obligatio, quæ quis Deo obligatur, ut impleat quod per eius nomen promissit; & talis obligatio non tollitur in foro conscientiæ, quia magis debet temporale dampnum pati, quam violare iuramentum: interim S. Pont. ab huiusmodi iuramento absolvere potest. D. Thom. 2, 2, q. 89, art. 7, ad 3. Ex quo sequitur, à iuramento per metum præstito peti oportere absolutionem, quoad forum interius, aut saltem implendum

plendum esse, & postea solutum repeti, ut de usuris solutis dicitur in *c. Debitores 6, sup. eod.* Ita tamen, quod ratione juramenti jurans protestetur se solvere; alioquin si sponte solverit, censetur per hanc solutionem spontaneam purgasse omnem metum, *l. 1, C. eod. tit. Quod metus causa. Secus*

puto, ubi quis dolo adversarii ex falsa causa indutus juramentum præstitit; nam hoc casu magis pacto juramentum non valere, quod consensus defuerit in jurare, *per text. in l. In causa cognitione 17, circa princ. D. De minoribus.*

In Cap. Clericus penult.

SUMMARI A.

1. Testimonium testis sub juramento alteri prius præstito non subsistit.
2. Juramentum non extenditur ad ea, super quibus non fuit juratum.

HAc Decretali Clericus, qui in statuta Ecclesie juravit, & postea per idem juramentum promissit, se aliud subsequens statutum servaturum, non tenetur vi eiusdem jura-

menti ad hoc statutum. † Unde eleganter fit, non valere testimonium testis, qui deponit sub juramento, quod domino suo vel alteri antea præstitit, eo quod hoc testimonium iniuratum fit, subsequenter non subsistat, *per h. text. juncto cap. Nuper 21, sup. De testib. & l. Jurisjurandi 8, C. eod. tit.* † Quomodo enim illud sub juramento antea præstito contineri dicemus, de quo minime tempore præstiti juramenti fuit cogitatum? *cap. Veniens & ibi latius dixi sup. eod.*

In Cap. ultimum.

SUMMARI A.

1. Juramentum voluntarium qui deserant, & quid operetur
2. Juramentum necessarium deseratur in supplementum probationis.
3. Iudiciale quis deserat, & an delatum recusari possit.
4. Actore nihil omnino probante an reus cogi possit ad jurandum.

Hoc Cap. agitur de juramento decisorio, hoc est, quod ad decidendam litem pertinet; quod tunc fit, ubi à parte parti, vel à iudice juramentum deferretur. A parte parti deferretur juramentum vel extra iudicium, vel in iudicio. Extra iudicium, cum ex conventionione pars parti offert juramentum in causa inter se controversa, quod & idcirco Voluntarium dicitur, *l. 2, & passim D. De iurejur. & in §. item si quis Instituit. De actionib.* quibus locis dicitur, hoc juramentum habere vim transactionis, solutionis; adeoque maiorem, quam res iudicata habet, paritque exceptionem reo, si is juraverit, *§. aquè si debitor Instituit De except.* si actor, actionem in factum, *l. Actor 8, C. De reb. cred.* aut actionem ex ipso contractu juravit actor, *l. Si duo 13, §. si quis iuraverit D. De iurejur.* de quo tamen hoc Cap. non agi-

tur, sed tantummodò de juramento Iudicali, quod scilicet deferretur in iudicio, vel ab uno litigantium alteri, vel ab ipso iudice, in defectum probationis.

Et hoc à iudice delatum dicitur Necessarium, quia id necessariò defertur iudex, quando de iustitia causæ addubitat, propterea quod videat actorem pro se habere unum testem, vel aliam præsumptionem, ita ut hæreat iudex, actor ne reus meliorem causam foveat: tunc enim quia iniquum esset, reum plane absolvere, vel condemnare, inductum est à iure hoc juramentum, ut id iudex alteri litigantium, actori videlicet vel reo, pro personarum & causæ circumstantiis deferat, *l. In bona fidei 3, C. De reb. cred. & text. hic in fin.* atque idcirco vulgò hoc juramentum Supplementarium appellatur.

Alterum verò, quod in iudicio à parte deferretur parti, Iudiciale dicitur, non quod necessarium non sit iudiciale, quia & id in iudicio deferretur, sed denominatione specificâ: uti fit & in adoptione, quæ ut distinguatur ab arrogatione, quæ illi, qui sui juris sunt, adoptantur, nomen adoptionis remanet in adoptatis, qui alieni iuris sunt, *tit. Instit. De adopt. in princ.* Hoc igitur juramentum iudiciale deferretur in iudicio à parte parti, sed approbante iudice, *l. pen. §. sed juramento C.*

De reb. cred. Eiusque naturæ est, ut delatum licite recusari possit, vel etiam alteri referri, ut ipse potius iuret, *text. hic in pr. & in d. §. sed iuramento, idcoque nullam necessitatem iniicit illi, cui delatum est. Si tamen ipse referat, alterum adstringit ad iurandum, alioqui pro convicto habetur, d. §. sed iuramento.* Neque enim huic displicere debet conditio iurandi, quam ipse antea alteri derulit, *l. iurandum & ad pecunias 34, §. ait Prator D. hoc tit.*

Cui certe adversari videtur textus in *l. Manifesta 8, D. eod.* Manifestæ (inquit) turpitudinis & confessionis est, nolle nec iurare, nec iurandum referre. Similis textus est in *l. Delata 9, C. De reb. cred.* Sed huic rectè Resp. Panorm. *hic*, ex sententia Hostiensis, quod scilicet dicta iura contraria obtineant, ubi non tantum iudice approbante, sed etiam iubente iuramentum delatum est parti. At ubi non mandante iudice delatum est, sed solummodò eo permittente & approbante, iuramentum licite recusatur, nec referri necesse est. Neque enim pars iurandi necessitatem adversario imponere potest, sed tantummodò ipse iudex, propter iurisdictionem suam. Eo tamen observato, ut, si pars, cui in iudicio iuramentum defertur à parte, vel à iudice, iustam causam habeat recusandi, cogi non possit ad iuramentum præstandum, *d. l. pen. §. sin autem vers. ipso autem C. De reb. cred. & d. §. ait Prator.* Quid enim si iudex litiganti imponat, ut de facto alterius iuret, veluti hæredi de facto defuncti? Iusta recusandi iuramenti causa est, utpote cum facti alieni probabilis ignorantia sit, *l. Marcellus 12, §. jurare D. De act. rerum. amot. juncta l. Qui in alterius D. De R. l. 1, D. De juris & facti igner.* Simile est, ubi testibus vel instrumentis causa legitime probata est, nam & hoc casu iusta recusandi iuramenti causa erit, c.

2, sup. De probat. Vid. latius Bart. in d. l. Manifesta & Menoch. de Arbitr. iud. quasi. lib. 2, casu 189, cum casu seqq.

Illud quæsitum est, An reus rectè adigi possit, ad iuramentum præstandum, si nihil omnino probaverit actor? Hanc quæstionem subtilissime tractat Jalen in *Repet. l. Admonendi nu. 71, cum duob. seqq. D. De iurejur.* in utramque partem multa argumenta congerens, ut lectorem dubium relinquat. Verior tamen est sententia Panormit. *hic n. 6.* quod scilicet reus tunc onerari non possit iuramento. Item expressa iuris sententia est, *hoc c. tradita, quod actore non probante, reus absolvi debeat, quam & tradit text. in l. 4, C. De edendo.* Sed tum demùm ad hoc iuramentum pervenitur, ubi præsumptio aliqua est pro actore, & sic in dubio utriusque partis, ut antè dictum est. Exipectalum, quando quis propriam scripturam negat, in *Nov. 73, De instrument. cautela §. si tamen quinquam 4,* qui specialis casus est à lege introductus, quemadmodum in *l. fin. C. De fideicom.* ubi hæres fideicommissio gravatus præstare cogitur iuramentum, etiam si fideicommissarius nihil probaverit. Tertius casus est in *c. unico Si de invectis intro dom. & vasa l. 1. Feud. tit. 2. 6.* quorum rationes hic non repetio.

Cæterum cum hodie in foro receptum sit, quod in libello conventionali positiones fiant ab actore, continentibus articulatum facti narrationem, ad quas actor petie sibi responderi à reo sigillatim sub iuramento, *ut est text. in c. 2, De confessis in 6. & in c. Sape §. & quia positiones De verb. signif. in Clem.* non est, quod his longius immoremur: sed solet responderi à reo, si de alieno facto interrogetur. Positio est facti alieni vel positio est iuris, proinde dico me respondere non cogi.

IN TIT. XXV. DE EXCEPTIONIBUS.

In Cap. Cùm venerabilis 6.

SUMMARIA.

1. Facti species.
2. Exceptio rei non inducit confessionem de intentione adversarii.
3. Sic nec replicatio ex parte actoris inducit confessionem.
4. Quid si quis non simpliciter excipiat, sed præterea fateatur debuit?
5. Quid si fateatur se hominem occidisse, sed defendendi sui causam?
6. Crimine falsi tenetur utens falso instrumento.
7. Sententia ex falso instrumento lata an retractari possit.
8. Delictum persona non redundat in damnatum Ecclesie.
9. Ob feloniam Pralati feudum non auferitur Ecclesia.
10. Pralatorum negligentia obest præscriptioni Ecclesie.
11. 4°.